

MAGYAR NÖVÉNYTANI LAPOK

SZERKESZTI ÉS KIADJA

KANITZ ÁGOST.

II. ÉVF. 19. SZ.

1878. JULIUS.

TARTALOM: Gombászati apróságok II. HOLUBY J. L. — Könyvismer-
tetések: CARUEL Morfologia vegetale. EICHLER Blüthendiagramme
II. ORSATI, PASSERINI, GIBELLI Compendio della Flora italiana
Fasc. 21. — Tudós társaságok. — Halálozások. — Emlékkövek. —
Személyi hírek. — Kinevezések.

MELLÉKLET: F. PORCIUS Enumeratio plantarum phanerogamicarum
Districtus quondam Naszódiensis p. 13—23.

GOMBÁSZATI APRÓSÁGOK.

HOLUBY JÓZSEF L.-TÓL.

II.

November havában meglátogattam többször a Ns. Podhrad közelében fekvő tölgyerdőket, hol helyenként nagy mennyiségben *Fistulina hepatica* Fr. előfordul. Minthogy ezelőtt területünkben csak *Cyathus striatus* W. több helyen sövények alatt, erdei tisztásokon, sőt a Vág völgyi szántóföldeken rothadó fadarabkákon találtatott, örültem, hogy most még *C. Olla* Pers. a Ns. Podhradi temető kerítése alatt és *C. Crucibulum* Hoffm. Hlohové nevű domb alján rothadó tölgyfa darabkákon bár csak kevés példányban fáradozásomat jutalmazták. Nagyon érdekes, hogy népünk e hasgombákat ismeri, azokat „púska“ (szelence) vagy „pohárek“ (pohárka) nevezi, s aratáskor a peridioljaik számából a rozs és búza árát jósolja. *Polyporus adustus* Fr. igen gyakori különféle fák törzsein nemcsak erdőkben, hanem kertekben is; a *Polyporus* nem legelterjedtebb faja: *P. versicolor* Fr. majdnem minden lépten található, ritkább a *P. zonatus* Fr., melyet nedves helyen fekvő gerendákon és Récsetárovec erdőben bükk-törzsrönkön gyűjtöttem. *P. fomentarius* Fr. beteges bükkfákon minden erdőben fordul elő s itt is aszplógyártásra használtatik; rosszabb és kevésbé használt tapló szeszítettik a közönségesen

fűtörzsökön növé igen elterjedett *P. iniquarius* FR.-ból. E két fajt a parasztnok nagyon jól tudják megkülönböztetni, s az első „bukóvy hubán“ az utóbbit „vrbovy hubán“-nak nevezik. Ritkább a *P. applanatus* WALLR., melyet eddig csak a Bosáci és Ivánóci erdőkben szórványoson bükk-törzsökön láttam. *P. dryadeus* P. igen ritka, rothadó tölgytörzsökön Rudiny nevű erdőben. *P. arcularius* FR. melyet azelőtt csak csekélyszámú példányokban tölgygerendákon észleltem, Spánia völgyben rothadó bükkágakon igen csinos és számos példányokban gyűjtetett. Ép oly gyakori a *P. varius* PERS. úgy erdőkben, mint a patakok mentében *Alnus glutinosa* törzsein. Ebből gyűjtöttem alig krajcárnyi nagyságú példányokat, de olyanokat is, melyek majdnem tányérnyi nagyságúak. A *P. conchatus* FR. eddigi egyedüli lelhelye Resetárovec erdő, hol egy elhalt *Populus tremula* törzs tövében nő. *P. sulphureus* BULL. eddig csak szilvafákon s egy rothadó almafa földből kinyuló gyökerein lakásom közelében találtatott. Említésre méltó még *P. reticulatus* NEES, melyet Spánia nevű erdőben rothadó ágakon elhullott levelek alatt egynehány szép példányban találtam; *P. picipes* FR. egy odvas fűzfában a tanító kertjében Ns. Podhradon; *P. hirsutus* FR. fatörzsökön erdőkben közönséges; *P. ferruginosus* FR. zsindegyfedeleken, és *P. betulinus* FR. Bosácán egy *Alnus glutinosa* törzsen.

Jarolinka nevű erdőben az első *Merulius tremellosus* SCHRAD. mutatkozott rothadó fatörzsökön, ezt november vége felé szép példányokban Resetárovec erdőből hoztam. *Trametes gibbosa* FR. és *T. suaveolens* FR. erdeinkben majdnem mindentűtt fordulnak elő, de a szép *T. Bulliardii* FR. eddig csak Resetárovec erdőből hozatott. A kávébarna *Trametes hispida* NAG. (KALCHRENNER meghatározása szerint) egy rothadó bükk-törzsen ugyanazon erdőben, azután Ostrolucky kertjében földön fekvő bükkgerendákon s kertem kerítésén is nő, egyszer Bosácán is *Alnus glutinosa* rothadó törzsen két példányban találtam. *Schizophyllum commune* FR. területünkön különféle fán igen közönséges.

A *Thelephora* számos fajából legközönségesebb a *T. mesenterica* P., *T. purpurea* SCHRUB. és *T. hirsuta* W. különféle fák törzsein, ritkább a *T. rubiginosa* SCHRUB., melyet eddig csak kevés helyen találtam, s *T. Sambuci* P. a bodzafa rothadó törzsein helyenkint fordul elő.

Bosácán a patak partjain növé *Alnus glutinosa* beteges törzsein meglehetősen gyakori a *Daldinia concentrica* DE NOT. melyet egyéb fán eddig nem láttam. *Periza cochleata* HÜNS.,

melyet azelőtt gyönyörű nagy példányokban Ns. Podhradon egy melegházban gyűjtöttem, mert többször úgy kertekben porhadó diótörzsön, mint erdőkben bükk-törzsökön találtatott.

Az *Agaricus*ok több mint száz általam gyűjtött fajaiából az *A. (Marasmius) androsaceus* Fr. és *A. (Marasm.) Rotula* Scor. igen gyakoriak úgy a Bosácvölgyi, mint az Ivanóci erdőkben, sőt ez utóbbi faj még a Ns. Podhradi gyümölcskertekben sem ritka. A mindig száz meg száz egyént számláló nagy csoportokban porhadó bükk és *Alnus* törzsökön előforduló *A. (Mycena) galericulatus* Scor. a tél beálltáig igen gyakori. Erdőkben több helyen gyűjtöttem *A. (Clitocybe) cyathiformis* Bull. szép példányait, kivált a Rudiny nevű erdőben. Igen elterjedett faj a *A. (Hypholoma) epixanthus* Fr. kivált erdőkben, és *A. velutipes* Curt. különféle fák törzsein. Ez utóbbi fajt hoztam Lubináról is (Nyitramegyében) a lelkes kertjéből, hol egy rothadó diófa törzsén nagy csoportban találtatott. Legközönségesebb faj az *A. (Mycena) corticola* Fr., mely élő és elhalt különféle fák törzsein őszszel esős időben mindenütt nagy mennyiségben található; legszebb példányaimat egy körtefán kertemben gyűjtöttem.

Még december havában is bejártam egynehányszor a közel fekvő dombokat, s leleteim közül említésre méltók a következők: *Bovista plumbea* P. a Ns. Podhradi felhagyott szőlőkertekben, ritkán. *Hydnum septentrionale* F. egy nagy csoportban a Rudiny nevű dombon bükkfán; ugyanezen fa alatt: *Geaster Michelianus* WGS. csekély számú példányokban. *Tremella mesenterica* Reiz. a *Rosa canina*, *Ligustrum* és *Crataegus* elhalt ágain gyakori; *Scleroderma vulgare* Fr. Resztárovec erdőben csak két példányban.

A már említett *Hydnum Schiedermayeri*-t a Bosáci irtványokban egy almafán nagy mennyiségben láttam, hol az ágak kéregpedéseiben 34—67 cm. hosszú, 1—3 ujnyi széles kénvára csoportokban fordul elő. Egy dombon Ns. Podhrad közelében egynehány *Tulostoma mammosum* Fr. találtam, melyet 1860. évben Szakoicán, később a Lubinai dombokon Nyitramegyében több helyen gyűjtöttem, s Krnisov (Hontmegye) környékéből is Kmet plébános által gyűjtött példányokban láttam.

KÖNYVISMERTETÉSEK:

La morfologia vegetale esposta da T. CARUEL Professore di Botanica nell' Università di Pisa. Con 87. figure nel testo. Pisa Aprile 1878 XI. 433. 8°.

CARUEL, ki tulajdonképen született angol, növénytaui tanulmányait Olaszországban kezdette és ma kétségkívül a legelőkelőbb olasz botanikusok egyike.

Kétséget nem szenved, hogy CARUEL könyve originalis és az egyes cikkek elrendezésére nézve célszerűt is nyújt. Múltán CARUEL terminológiája egyben és másban eltér a szokásostól, de azt összefüggésében minden szakember megérti és az olasz nyelvű terminusok kevés nehézséggel vezethetők vissza a szokásos tudományos kifejezésekre, könyvének tartalmát az eredeti fogalmazásba igtatjuk ide.

Cap. I. Le Forme delle piante. Varietà del mondo Vegetale. — Distinzione di tallo e di corno. — Distinzione nel corno di stipite e di appendici. — Argomento della morfologia vegetale (C. a morfologia fogalmát úgy adja, mint azt a modern német és francia botanikusok értelmezik. Az összes növények, az összes fejlődési mozzanatokkal képezik e tan tárgyát és a végcél ismét a természetes rendszer leszámazása). — Teorie morfologiche (az egyik CESALPINOÉ teoria dell' esplicazione, a másik a teoria della metamorfosi, a mely szerint WOLF Theoria generationis (1759) és LINNÉ Prolepsis plantarum (1760) nyomai után GOETHE-től lett megújítva a múlt század vége felé — egy lapsus calami ugyan azt mondja a settecento-ban — és DE CANDOLLE által százunkban bővitve). — Ragione dell' opera (Az épen említett elméletek csak a virágos növényekre vonatkoznak és speculativok, C. tekintettel az összes növényekre csak az észlelés alapján levont következtetéseket tartja megengedhetőknak, és ezen elv szerint dolgozta ki munkáját). — Concetto dell' individuo vegetale. — Fissiparità. — Altri processi genetici delle piante. — Germogliamento. — Genesi dei corpi riproduttori. p. 1—46.

Capo II. Il Tallo. Accrescimento del tallo. — Forma e divisioni. — Modificazioni della superficie. — Colore. — Consistenza. — Dimensioni. — Direzione. — Durata. — Propaguli. — Conidi. — Sporidi. — Sporule. — Pollini. — Pollinidi. — Fitozoi p. 47—87.

Capo III. Il Corno. Genesi del corno. — Sviluppo dello stipite. — Sviluppo delle appendici. — Diramazione. — Infiorescenza. — Infruttescenza. — Radici. p. 88—156.

Cap. IV. V. VI. I Corni speciali. Diverse sorte di corni. — Corno ordinario — Fusto. — Foglie. — Vegetazione del corno ordinario. — Rizomi e tuberi. — Bulbo e bulbotuberi. — Gemme. — Prefogliazione p. 157—191. — Amenti maschili. — Amenti femminili. — Fiore. — Genesi florale. — Preflorazione. — Talamo. — Simmetria florale. — Fioritura e fruttificazione. — Frutto. — Diverse sorte di frutti p. 193—265. — Gemmula. — Seme. — Oogemma e seminule. — Embrione p. 266—282.

Capo VII. Le Produzioni talliche. Ifi conidiferi, basidi, imenio. — Stroma. — Peridio. — Picnide. — Teca, concettacolo, sintecio. — Tricoforo. — Apotecio. — Peritecio. — Pleiomorfismo. — Mixoteca. — Ooteca. — Oogonio. — Archegonio. — Oosfera. — Urna. — Anteridi. — Pollinodio p. 283—332.

Capo VIII. Le Produzioni cormiche. Anteridio ed archegonio dei Musci cormofiti. — Oogoni ed oosfere delle gemmule. — Anterocisto. — Pollini. — Sporofilli e cassidi p. 333—351.

Capo IX. La Successione delle forme. Specie e razza. — Omogenesi. — Eterogenesi. — Autogamia e dicogamia. — Ibridismo. — Variazioni delle razze. — Trasformismo. — Abiogenesi p. 352—387.

Capo X. La Classazione delle forme. Criteri di classazione. — Divisioni primarie del regno vegetale p. 388—405.

A nagy csoportok beosztása körülbelül ugyanaz, a melyet ma leginkább tartanak célszerűnek, de különös az, hogy C. beosztását a legmagasabb csoporttal kezdi és hogy a *Characeákat*, mint *Schistogamokat*, mindjárt a *Phanerogamok* után helyezi el és nem tartja az *Algák* egy külön rendjének. Indokolása plausibilisnek látszanék, ha ezen különbe képződményeket nem declárálná végre *Kryptogamok*nak (404 l.), hanem azokat argumentumaival egy külön az egykori *Phanerogamok* és *Kryptogamok* között levő főcsoportnak tartaná; de miután C. megengedi, hogy azok *Kryptogamok*, elfogadhatta volna a DE BARY és NORDSTEDT-féle kutatásokból levonható végeredményeket, a mint azt SACHS is tette. Ezen rendszer rövid latin jellegzéssel a Nuovo giornale botanico IX. köt. 278—279. l. látott először napvilágot, azt hisszük, hogy olvasóink azt szívesen látják lapunkban és azért azt egész terjedelmében közöljük :

DIVISIONES PLANTARUM.

a T. CARUEL propositae.

I. *Phanerogamae*. Plantae trimorphae, forma altera neutralis, duas sexuales agamicè producens. Forma neutralis ex oosphaerâ foecundatâ et in proembryone conversâ ut embryo longitrorsus orta, evolutione indefinitâ. Forma mascula pollen ex antherâ. Forma feminea gemmula dein semen, evolutione definitâ, oosphaeras in oogonio clauso continens.

Plantae floriferae VETER. — Phaenostemones GLEDITSCH. — Dicotyledones et Monocotyledones JUSS., DC. 1833, FRIES 1835. — Phanogamae W. 1804. — Vasculares exogenaes, et endogenaes phanerogamae DC. 1813. — Vasculares phanerogamae BARTL. — Cormophyta acrobrya (part), et amphibrya ENDL. — Phanerogamae BRONGN. et RECENT. — Rhizogenaes, Endogenaes, Dictyogenaes, Gymnogenaes, Exogenaes LINDL. 1847. — Anthophyta A. BRAUN.

II. *Schistogamae*. Plantae trimorphae. Forma neutralis ex oosphaerâ foecundatâ ut embryo transversim orta, evolutione indefinitâ. Forma mascula phytozoon vermiforme ex antherocysto. Forma feminea oo-

gemma deiu seminulum, evolutione definitâ, oosphaeram in oogonio patulo continens.

Acotyledones (part.) JUSS. — Vasculares endogenae cryptogamae (part.) DC. — Vasculares cryptogamae (part.) BARTL. — Dicotyledones (part.) FRIES. — Thallophyta protophyta (part.) ENDL. — Cryptogamae acrogenae? (part.) BRONGN. — Thallogenae (part.) LINDL. — Bryophyta thallophyllodea (part.) A. BRAUN. — Characeae SACHS.

III. Prothalligamae. Plantae trimorphae. Forma neutralis ex oosphaerâ foecundatâ ut embryo transversim orta, evolutione indefinitâ. Forma mascula phytozoon vermiforme ex antheridio. Forma feminea spora deiu prothallus evolutione definitâ, oosphaeram nudam in archeonio continens.

Acotyledones (part.) JUSS. — Vasculares endogenae cryptogamae DC. 1813. — Vasculares cryptogamae BARTL. — Aetheogamae (part.) DC. 1833. — Cryptogamae heteronemeae (part.) FRIES. — Cormophyta acrobrya (part.) ENDL. — Cryptogamae acrogenae (part.) BRONGN. — Acrogenae (part.) LINDL. — Cormophyta A. BRAUN. — Cryptogamae vasculares RECENT. — Prothalligamae CAR.

IV. Bryogamae. Plantae trimorphae. Forma neutralis ex oosphaerâ foecundatâ ut embryo longitrorisus orta, evolutione definitâ. Forma mascula phytozoon vermiforme ex antheridio. Forma feminea spora deiu thallus aut cornus, evolutione indefinitâ, oosphaeram nudam in archeonio continens.

Acotyledones (part.) JUSS. — Cellulares foliaceae DC. 1813. — Cellulares heteronemeae BARTL. — Aetheogamae (part.) DC. 1833. — Cryptogamae heteronemae (part.) FRIES. — Cormophyta acrobrya (part.) ENDL. — Cryptogamae acrogenae (part.) BRONGN. — Acrogenae (part.) LINDL. — Bryophyta thallophyllodea (part.) A. BRAUN. — Notrogamae CAR. — Muscineae SACHS.

V. Gymnogamae Plantae tri-di-monomorphae. In trimorphis forma neutralis oospora ex oosphaerâ foecundatâ statim orta, evolutione definitâ; forma mascula phytozoon zoosporiforme ex antheridio; forma feminea spora deiu thallus, evolutione indefinitâ, oosphaeram in oogonio nudo patulo continens. In dimorphis formae duae sexuales tantum, mascula phytozoon aut pollinidium, in monomorphis forma unica sine sexu, evolutione nunc definitâ nunc indefinitâ.

Acotyledones (part.) JUSS. — Cellulares aphyllae DC. 1813. — Cellulares homonemeae BARTL. — Amphigamae DC. 1833. — Cryptogamae homonemeae FRIES. — Thallophyta ENDL. — Cryptogamae amphigenae BRONGN. — Thallogenae (part.) LINDL. — Bryophyta thalloidea A. BRAUN. — Misogamae CAR. — Cryptogamae cellulares RECENT.

Blüthendiagramme construirt und erläutert von Dr A. W. EICHLEN, Professor der Botanik an der Universität Kiel. Zweiter Theil enthaltend die apetalen und choripetalen Dicotylen. Mit 237 Figuren in Holzschnitt. Leipzig Verlag von Wilhelm Engelmann. 1878. XX. 575. 8°.

Ezen kitánó munka első kötete¹⁾, mely a többi virágos növények családjait tartalmazza, már egy pár év előtt jelent meg. A szerző

¹⁾ Az első kötet címe Blüthendiagramme etc. Erster Theil enthaltend Einleitung, Gymnospermen, Monocotylen und sympetale Dicotylen. Mit 176 Figuren in Holzschnitt. Leipzig Engelmann 1875. VII. 348. 8°.

ugyan az összes növénycsaládokat kívánta tárgyalni, de anyaghiány végett első sorban a középeurópaiakra fektetett fősúlyt, hozzátehetjük, hogy a többi családokra is telhetőleg figyelt. A munka egy fontos adalék a virág morphológiájához és habár első sorban a diagrammra van a legtöbb figyelem összpontosítva, kétséget nem szenved, hogy a virágmorphologia más részéről is sok tanácsadást lehet e könyvben találni. De a mily nagybecsű ezen könyv, a mennyire azt kivételére nézve dicsérmünk is kell, mégis meg vagyunk győződve, hogy egy második kiadás alkalmával az az egész virágmorphológiára volna kiterjesztendő. A híres szerző ezen a téren ma az első auctoritás és ha a virágzatokat és a virágot behatóan fogja tárgyalni, egy oly könyvet fog nyújtani, mely egy régen érzett hiányt pótol. Az első kötetben a szerző még meglehetősen ragaszkodik a BRAUN-féle rendszerhez, a másodikban már inkább eltér és az *Apetalok*, mint külön „Abtheilung“, nem is szerepelnek, hanem a *Choripetalok*kal vannak egyesítve, ha azokat a címlapon mégis említette, annak oka az, hogy így volt hirdetve a második kötet az első megjelenése után és hogy, mint említünk, az első kötetben még meglehetősen ragaszkodott a BRAUN-féle rendszerhez. Fenntartjuk magunknak, hogy alkalmilag még ezen könyv tartalmára visszatérjünk. A könyvet melegen ajánljuk mindenkinek, ki a növénytannal tudományosan foglalkozik, meg vagyunk győződve, hogy ezen mű a floristákra nézve is nélkülözhetetlen.

Compendio della Flora italiana compilato per cura dei Professori V. CESATI, G. PASSERINI, G. GIBELLI con un atlante di circa 100 tavole eseguite sopra disegni tratti dal vero per opera del prof. G. GIBELLI. Milano Dott. F. Vallardi. Fasc. 21. Lex. 8. (I. MNL. I. 29 sk. 70 sk. II. 29. 1.)

Ezen füzetben a *Composita*-genusok tárgyalása folytatatik (XXVIII. *Hyoseris* — LIII. *Centaurea* részben). A mesterileg készített táblák pedig az (XLVIII) *Acanthaceae*, *Labiatae*, (LXV.) *Primulaceae*, (LXVI.) *Lentibulariaceae*, *Monotropaeae*, *Pirolaceae* és *Ericaceae* analysiseit tartalmazzák.

TUDÓS TÁRSASÁGOK.

Vetenskaps akademien Stokholm. Febr. 13. ül. O. HEEN (Zürich) 1) „Beiträge zur miocenen Flora von Sachalin.“ 2) „Ueber fossile Flora von Novaja Semlja.“ — J. G. AGARDH *Florideernas* morphologi. — P. G. E. THEORIN *Växtrichomernas* benägenhet för formförändringar, III.

Marc. 13. ül. A. G. NATHORST „*Om Ginko crenata* BRAUN sp. fran sandstenen vid Leinstedt nära Braunschweig.“ — J. E. ZETTERSTEDT Vegetationen pa Visingsö

Máj. 8. ül. P. T. CLEVE „*Diatoms from the West Indian Archipelago.*“ (BN.)

HALÁLOZÁS.

ELIAS BORSZCZOW a növénytan r. ny. tanára a kiewi egyetemen, kit 1858-b. a sz. pétervári tud. akadémia a nagy tudományos expedícióval Turkestanba küldött, 1878. máj. 12. a hagymáz áldozatánál esett. B. aránylag keveset irt, foglalkozott élettannal, szövettannal, *kryptogamokkal* és *phanerogamokkal* és az idevágó értekezései mind a jeles szakembert árulják el. Érdemei vannak a drogok ismerete körül is és ezen irányban igen becses a következő című dolgozat: Die pharmaceutisch wichtigsten *Ferulaceen* der aralo-caspischen Wüste, nebst allgemeinen Untersuchungen über die Abstammung der in Handel vorkommenden Gummiharze: *Asa foetida*, *Ammoniacum* und *Galbanum*. Petersburg 1860. 40 p. 8 tab. 4°.

EMLÉKKÖVEK:

1878. májushó 18. leplezték le Triestben BARTOLOMEO BIASOLETTO az 1859. januárhó 17. elhalálozott és az osztrák-magyar tengerpart növényteni átkutatása körül érdemes gyógyszerész mellszobrát.

SZEMÉLYI HIREK.

A magyar tudományos akadémia utolsó nagygyűlése alkalmával fenséges RUDOLF KORONAHERCEG urat tiszteletbeli tagjának megválasztotta. Ő cs. és kir. fensége ezen választást elfogadta és egyben kinyilatkoztatta, hogy a III. azaz a természettudományi osztályba kíván soroltatni.

HUBERT LEITGER grazi tud. egyetemi tanár SCHWENDENER helyöbe lett Tübingenbe meghíva, azon esetre ha a meghívást elfogadja, PFEFFER lenne utódjául kiszemelve.

KINEVEZÉSEK.

ANTON KERNER RITTER VON MARILAU eddig az insbrucki tud. egyetemen a növénytan r. ny. tanára, a bécsi tud. egyetemhez a rendszeres növénytan r. ny. tanára és a növénykert igazgatójának lett kinevezve.

DR FRANZ VON HOENNEL magát, mint a növény-bonc és élettan magántanára, a bécsi cs. k. polytechnikumon habilitálta. Előadásait különös tekintettel a technikai szükségletekre fogja tartani.